

*Vergadering van Vrijdag 30 October 's avonds
ten 7¹/₂ ure.*

Voorzitter Generaal DE VLAMING.

De VOORZITTER, de vergadering openende, houdt de volgende toespraak :

M. H. Het is mij aangenaam U bij het openen dezer eerste algemeene vergadering van ons 39ste werkjaar welkom te mogen heeten. Wanneer wij den toestand onzer Vereeniging, zooals die U in groote trekken op het convocatie-biljet voor deze vergadering reeds is blootgelegd, onder de oogen zien, dan mag deze ook thans bevredigend mogen worden genoemd. Op 1 Oct. 1903 telden wij 2005 leden, eene kleine vermindering dus, doch van geene beteekenis. Toch M. H., moet ons streven daarop gericht zijn, om de beteekenis en het productie-vermogen van onze Vereeniging in die richting te leiden, dat zij aan het hoofd blijft van het militair-wetenschappelijk leven en hare werkzaamheid, zooals die zich afteekent in de verslagen der vergaderingen en den inhoud van ons Orgaan, dermate omvangrijk is, dat het lidmaatschap althans onder de actief-dienende officieren, zoo algemeen mogelijk zij.

Van de zijde van het Bestuur ontbreekt het niet aan pogingen in die richting; bij vernieuwing roepen wij ook Uwe aller hulp in, om tot dit doel mede te werken. Met vermindering van elke concurrentie met onze militaire tijdschriften, is onze Vereeniging in het bijzonder aangewezen, om in haar Orgaan, verhandelingen van blijvende waarde op te nemen, wier uitgave van tijdschriften of particulieren te hooge geldelijke offers zoude eischen en het zij mij vergund, hierop in het bijzonder de aandacht van de leden te vestigen.

Reeds werd U bij onze laatste vergadering een blik ver-
1903/04. III.

leend in onze voornemens voor het aanstaande werkjaar. In behandeling zullen vrij zeker kunnen worden genomen :

de volksopvoeding en het leger ;

de kadervorming bij leger en landweer ;

de vorming van reserve-officieren ;

de grondslagen der militaire vorming en opvoeding volgens de eischen des tijds ;

de toepassing van de electriciteit bij het leger ;

terwijl, zoo eenigszins mogelijk, discussie zal worden gevoerd of voortgezet over de voordrachten van de heeren MAC LEON en MEIJBOOM in 1902/03.

De Kapitein v/d Generalen staf Jhr. ALTING VON GEUSAU heeft ons reeds in het bezit gesteld van uitgewerkte en bereedeneerde onderstellingen tot toelichting van den oorlog in het Polderland. Deze hoogst verdienstelijke arbeid zal, toegelicht door talrijke kaarten en schetsen, aan de leden in druk worden uitgereikt en zoo eenigszins mogelijk zal daaraan, ook in verband met eene ons evenzeer omtrent dit onderwerp toegezegde verhandeling, in eene onzer bijeenkomsten eene discussie worden verbonden, omtrent het optreden der vier wapensoorten in onze eigenaardige terreinen.

Minder gelukkig waren wij ten opzichte van de belangen onzer Indische medeleden. Ons was toegezegd eene behandeling van het onderwerp: *De Indische cavalerie*; en ééne over *den invloed van spoor- en tramwegen op de verdediging van Java*. Beide onderwerpen moesten echter van de agenda worden afgevoerd, toen ons eerst enkele dagen geleden het teleurstellend bericht bereikte, dat de sprekers, resp. door ziekte en overmaat van werk, belet werden nog in dit jaar aan hunne belofte te voldoen. Gelukkig is ons van andere zijden hulp toegezegd, zoodat wij de gegronde verwachting koesteren, dat wij ook in dit werkjaar daadwerkelijk met de belangen onzer Indische kameraden kunnen rekening houden.

Het financieel beheer werd, overeenkomstig het reglement, onderzocht door eene commissie van drie leden. Deze commissie, bestaande uit de H. H. WESTENBERG, SINGELS en

ALBRECHT, heeft ons dd. 18 Oct. j.l. bericht, dat zij de rekening accoord heeft bevonden. Ondanks de aanzienlijke uitgaven, verbonden aan de omvangrijkheid onzer verslagen, wijst de eindrekening nog op een batig saldo en bleef onze reserve onaangetast. Met vertrouwen kunnen wij dan ook de toekomst te gemoet gaan en aan onze werkzaamheid eene zoodanige uitbreiding geven, als in het belang van ons streven noodig mocht blijken. Ik heb de eer U voor te stellen de rekening, onder dankbetuiging aan de leden der voormelde commissie voor hunne contrôle en aan den Penningmeester voor zijn zorgvuldig beheer, goed te keuren.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

De 8ste aflevering van ons Orgaan stelde de Vereeniging in kennis met den inhoud van een request aan H. M. de Koningin, met memorie van toelichting, en zulks in verband met de mededeelingen op 31 Oct. des vorigen jaars aan de leden gedaan. Tot nu toe is daarop geene beslissing gevolgd.

Intusschen vermeent het Bestuur niet te mogen nalaten, om openlijk zijne erkentelijkheid aan de H. H. HOETINK, COOL en BUHLMAN voor hunne bemoeiingen in deze aangelegenheid te doen blijken. Ook ons medelid, de Kolonel NIEUWENHUIJZEN heeft voor zijne werkzaamheid als redacteur van ons Orgaan in ruime mate aanspraak op onzen dank.

Aan de orde is thans de ballotage van candidaten en de verkiezing van nieuwe bestuursleden. Aan de beurt van aftreding zijn de heeren A. W. SEGBOER, I. M. R. LACEULLE en L. DE VLAMING.

Ik verzoek de H. H. GIEL en NIJPELS mij wel als stemopnemers bij de verschillende stemmingen ter zijde te willen staan.

De uitslag der ballotage is, dat tot leden worden aangenomen de heeren :

C. van Aart, J. Engelbert van Bevervoorde, E. A. van den Bossche, G. F. van Hoogenhuijze, J. J. Jenae en G. H. Oosthout, allen 2e Luitenant, en K. F. Koch, 1e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, en W. C. Oostveen, Ch. E. Visser

en A. C. E. G. de Voogt, allen 2e Luit. der Artillerie N.-I. Leger, en te 's-Gravenhage.

L. J. Rieber, 2e Luitenant der Infanterie, te Amersfoort.

H. Behrens, H. R. Leopold, H. du Marchie Servaas, P. W. A. Meijer en J. I. Troostwijk, 2e Luitenant der Infanterie van het N.-I. Leger, allen te Amsterdam.

S. A. Reitsma, 1e Luitenant der Infanterie, te Assen.

G. J. Huybregtse, W. F. de Jongh en W. J. Meynema, allen 2e Luitenant der Infanterie, te Bergen-op-Zoom.

N. G. A. Boll, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Berlikum (N.-B.).

M. L. F. Bajetto, J. A. van Kesteren en H. B. Stapel, allen 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Breda.

J. L. Ravenek, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Delft.

A. Bax, 2e Luit. der Artillerie N.-I. Leger, te Dordrecht.

J. W. F. Cassa, Kapitein der Infanterie, te Groningen.

J. K. H. van Steijn van Hensbroek, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Haarlem.

C. C. Pels Rijcken, 2e Luitenant der Artillerie, te Hellevoetsluis.

C. M. G. P. Convée, 1e Luit.-Adjutant der Artillerie en J. van der Steen, Majoor-Commandant der Schutterij, beiden te 's-Hertogenbosch.

G. H. A. Gallas, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Kampen.

B. van de Water, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Kerkdriel (Bommelerwaard).

J. H. C. Bentz van den Berg, Jhr. W. J. van der Goes, J. Harberts, F. A. van Woerkom, allen 2e Luit. der Artillerie, te Naarden.

H. L. H. Dommers, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, Nieuw-Amsterdam.

W. H. Franssen, 2e Luit. der Cavalerie N.-I. Leger, I. H. C. Horsting, A. Pufkus en J. H. Th. Velu, allen 2e Luit. der Artillerie N.-I. Leger, te Nijmegen.

G. P. van der Waart van Gulik, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Roermond.

Th. L. van Hasselt, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, te Scheveningen.

J. Beumer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, T. H. J. M. Buffart, 2e Luit. der Cavalerie N.-I. Leger en M. J. Voskuil, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, allen te Utrecht.

J. R. Swart, 2e Luitenant der Cavalerie N.-I. Leger, te Voorburg.

H. P. Pieper, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Wormerveer.

J. H. Enter, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te Zutphen.

Voorts in Nederlandsch-Indië.

B. D. W. J. van der Garden, J. L. C. R. Lacculle, L. W. F. J. Mann, A. Pasteur, T. Tanja, C. L. Vogelsang, allen 2e Luitenant van de Genie.

De uitslag der stemming voor de periodiek aftredende bestuursleden is, dat tot leden worden herkozen de heeren LACEULLE, SEGBOER en DE VLAMING, die verklaren de herbenoeming te aanvaarden.

Daarna wordt overgegaan tot de keuze van een Voorzitter, die overeenkomstig het reglement uit het thans weer voltallige bestuur moet worden gekozen.

Gekozen wordt de gepens. Generaal-Majoor DE VLAMING.

De Voorzitter zegt, dat hij zich reeds eenigen tijd geleden de vraag had gesteld, of het wel gewenscht en in het belang der Vereeniging zou zijn om zijnerzijds eene eventueele herbenoeming te aanvaarden. Het Bestuur toch heeft thans een actief dienend Generaal van jeugdigen leeftijd onder zijne leden, die veel beter dan spreker in staat zal zijn om de debatten te leiden en zijne meening te doen blijken. Hij heeft van deze opvatting aan het Bestuur mededeeling

gedaan, doch is daarbij op bezwaren gestuit, die het wenschelijk maakten, om, althans voorloopig, eene mogelijke herbenoeming te aanvaarden. Dankbaar voor het vertrouwen, door de groote meerderheid der vergadering in hem gesteld, stelt hij zich dan ook voor het aanstaande werkjaar opnieuw beschikbaar en verklaart hiermede het voorzitterschap te aanvaarden.

De Voorzitter bedankt de leden van het stembureau voor hunne medewerking.

De VOORZITTER. Alvorens thans over te gaan tot de discussie over het gebruik van watermijnen en torpedo's in zee-gaten en rivieren, rust op mij alsnog de treurige verplichting, aan de Vergadering mede te deelen, dat opnieuw in het jaar 1903, een viertal onzer Indische kameraden op het veld van oer zijn gesneuveld of aan de bekomen wonden zijn overleden en wel :

de Kapt. der infanterie A. B. B. JANSEN in Atjeh, Mei 1903 ;

de 1e Luit. der infanterie A. VAN DER SLOOTEN in Djambi, Juli 1903 ;

de 2e Luit. der infanterie L. V. LEDEBOER, in Korintji, Aug. 1903 ;

de Kapt. der infanterie A. H. VAN DER HOEVE in Atjeh, Sept. 1903.

Terwijl van al deze dapperen met den grootsten lof kan worden getnigd, stel ik u voor, met eerbiedige hulde aan hunne nagedachtenis, hunne namen te doen inschrijven op de lijst onzer voor Koningin en Vaderland gesneuvelde kameraden.

Aan de orde is thans de discussie over het door den Kapitein der artillerie A. M. KOLLEWIJN, in de 1e aflevering van het Orgaan behandelde onderwerp : *Het gebruik van watermijnen en torpedo's in zee-gaten en rivieren.*

De VOORZITTER. Het bestuur heeft gemeend, op het voetspoor der proefneming, verleden jaar genomen, in den geest der leden te handelen door, niettegenstaande de verhandeling aan de

leden is uitgereikt, den schrijver te verzoeken hier het woord te voeren om zijne verhandeling nader toe te lichten of aan te vullen, waardoor dan tevens eenigszins tegemoet wordt gekomen aan het bezwaar van hen, die geen voldoende tijd hebben gehad de verhandeling te lezen.

Ten einde voorts de bespreking zoo vruchtbaar mogelijk te doen zijn, heeft het bestuur Majoor FABIUS, commandant van het Korps Torpedisten, uitgenoodigd in de vergadering tegenwoordig te zijn, om ook zijn gevoelens omtrent het onderwerp te doen kennen. Aan deze uitnoodiging is met de meeste bereidwilligheid gevolg gegeven.

Ik geef thans het woord aan den heer KOLLEWIJN.

De heer KOLLEWIJN resumeert in 't kort het in de 1ste aflevering van het Orgaan voorkomende opstel.

De VOORZITTER. Ik dank den spreker voor zijne verhandeling, waardoor het reeds in druk verschenene nader is toegelicht. Het zal ons aangenaam zijn, wanneer met den heer KOLLEWIJN in debat wordt getreden.

Ik geef thans het woord aan den heer FABIUS.

De heer A. N. J. FABIUS.

Mijnheer de Voorzitter! Volgaarne voldoe ik aan het verzoek van het Bestuur om heden avond een en ander in het midden te brengen omtrent de verhandeling van den heer KOLLEWIJN en de zaakrijke toelichting daarop, thans door hem gegeven, waarbij ik gaarne hulde breng aan den spreker voor de keurige wijze, waarop hij het schijnbaar dor en droog onderwerp heeft behandeld.

Meer in het bijzonder trof mij sprekers pleidooi voor de samenwerking van land- en zeemacht, waarvan schier iedere bladzijde zijner verhandeling gewaagt en de strijd om den Donau eene pakkende illustratie is. Na hetgeen ik daaromtrent in eene zustersvereiniging elders heb gezegd, zal ik daarover heden avond zwijgen.

Maar een enkel woord evenwel over dien strijd op den Douau. Daar toch zagen wij een klein deel van de marine samenwerken met de landmacht, die een rivierovergang begeerde. En zonder nu de verbeelding geweld te doen, kunnen wij ons een dergelijken strijd voorstellen op den Gelderschen IJssel, een strijd, die — met energie gevoerd — voor ons land vèr strekkende gevolgen kan hebben.

Nog een ander pleidooi vond ik in de verhandeling van den heer KOLLEWIJN, n.l. voor het actief optreden van onzen Torpedodienst. Naar mijne meening kan daarop niet genoeg worden gewezen; niet te veel kan worden herhaald, dat de taak van den Nederlandschen torpedist veel verder reikt dan tot het afsluiten der zeegeaten en benedenrivieren. Maar waar ik daarvan zoo ten volle ben overtuigd, kan ik zeker niet medegaan met den geachten spreker, waar deze ook de defensieve mijnen wil overdragen aan de zorgen van de marine.

De heer KOLLEWIJN is niet de eerste, die in dien geest te dezer plaatse eene stem liet hooren, en ik betreur dat: een kwart eeuw is nu onze landsverdediging in het bezit van een torpedokorps en m. i. is het te bejammeren, dat men *nu* hier eene vraag te berde brengt — grootendeels een academisch twistpunt — maar al te veel geschikt om het werk van jaren ongedaan te maken door veel — wat nu vast staat — weer op losse schroeven te stellen. De toenmalige Kapitein GERAERDS THESINGH — de artillerist, die een der eersten, zoo niet de eerste was, welke een wetenschappelijk werk in onze taal over de torpedo's schreef — liet bij die gelegenheid — het was in 1869 — eene waarschuwendende stem hooren tegen de onzekerheid, waarin toen de torpedodienst der landmacht omtrent zijne toekomst verkeerde, en zijn woord ter waarschuwing zij hier herhaald, zijn betoog worde gerepeteerd, hoe die onzekerheid omtrent het al of niet voortbestaan van een korps, nadeelig moet werken op de leden van dit korps.

En wat zijn nu wel de motieven voor de overbrenging van den torpedodienst der landmacht naar de marine?

De heer KOLLEWIJN zegt daaromtrent op bl. 77 van zijne

verhandeling . . . »het leggen van versperringen (is) een onderdeel van den zeeoorlog. (Ik onderschrap.)

Ziet, daar begint reeds het misverstand. — Neen, het leggen der versperringen is geen onderdeel van den zeeoorlog, het is een intogreerend deel van den oorlog, zooals die in ons land zal worden gestreden, niet alleen aan de benedenrivieren, maar ook achter onze bovenrivieren, ook achter en op de wateren in de inundatiën van onze liniën.

Straks zal ik dit nog met een voorbeeld ophelderen.

Als argument moet dan verder dienen de omstandigheid, dat van de torpedo-officieren eene groote ervarenheid wordt vereischt in hetgeen wij gerust kunnen noemen de watersport. Eigenlijk is dat — als ik het wel heb — zoo wat het hoofdbezwaar, en heel begrijpelijk is het daarbij, dat een zeeman met die sport spoediger en gemakkelijker vertrouwd is dan een landofficier, en gemakkelijker en spoediger; doch bij tientallen hebben onze artillerieofficieren bewezen, dat zij zich vrij spoedig met de eigenaardigheden van het natte element vertrouwd weten te maken.

Dit onwederlegbare feit voegt zich bij den eisch, welken men, naar mijne meening, aan den Hollandschen officier moet stellen: het zich toeleggen op de watersport. — Wat toch is geweest de groote kracht der Transvalers; waaraan is toe te schrijven, dat de Zuid-Afrikaansche republieken, ondanks vele, groote en grove misslagen, zoo lang den worstelstrijd konden volhouden? Dit is niet alleen geweest hunne bekendheid met het terrein, maar ook hunne gave om zich aan dit terrein aan te passen, om er als 't ware alles uit te halen, wat er in zit. Welnu, het wil mij voorkomen, dat wij nog veel te weinig ons leerden aanpassen aan de eigenaardigheden van ons zee- en moerasland; en laat ons daarbij niet vergeten, dat de oorlog der toekomst voor ons vermoedelijk nog heel iets anders zal geven dan eene »richtige opvolging» van de wenken, te vinden in paragraaf zooveel en zooveel van de Memorie.

Alles wijst er op, dat de oorlog der toekomst zal worden gestreden in het teeken van de mijnen, zoowel te water als

te land. In den cirkelgang van de wereldgeschiedenis staat ons op nieuw te wachten het mineeren en contramineeren, eensdeels door de kolossale vorderingen van de electriciteitswetenschap, anderdeels als een gevolg van de omstandigheid, dat het intensieve geweeervuur er toe dwingt, den weg naar het doel onder den grond te zoeken — de marine doet het nu reeds onder water — terwijl de verdediger door allerlei hindernissen — in de eerste plaats door mijnen — dien weg zal trachten te versperren.

Zullen wij nu — aannemende, dat de marine in de zeegaten beter of gemakkelijker de defensieve mijnen zou kunnen leggen dan de landmacht, hetgeen ik volstrekt nog niet erken en allerminst bewezen acht — nog eens gaan splitsen (zooals de heer KOLLEWIJN het blijkbaar wil 1)): de marine aan de benedenrivieren, overal elders de landmacht torpedo's leggende, weldra in hevig debat over de grenzen van ieders terrein van werkzaamheden?

Laat ons nu verder niet twisten over de vraag of de torpedo's eigenlijk behooren bij de artillerie of de genie; mij dunkt, dat de taak der genisten reeds uitgebreid genoeg is om hen niet te belasten met een werkkring, waarvan de bezwaren voor de artillerie zoo breed zijn uitgemeten. De strijd op den Donau is daarbij sprekend. Zou — zoo vraag ik — daar de artillerist-torpedist niet het best hebben begrepen, wat aan de vuurmonden der Russen al of niet ten goede kon komen? Werkten daar kanonnier en torpedist niet broederlijk te zamen?

Sta ik alzo recht tegenover den heer KOLLEWIJN, waar deze den Torpedodienst zou willen onttrekken aan de artillerie, over de taak van den torpedist *„im Groszen und Ganzen“* zijn wij het beter eens, al doet hij m. i. nog niet genoeg licht vallen op den dienst van de torpedisten meer landwaarts.

1) „Wordt het noodig geacht vaarten, kanalen enz., die in stellingen gelegen zijn, te versperren (waarbij slechts eene zeer geringe bevaarenheid vereischt wordt), dan schijnt mij dit de taak van de landmacht, en wel in de eerste plaats van de genie.” (bl. 79).

Hoe ik mij dien dienst voorstel, wil ik toelichten door eene episode uit den Amerikaanschen secessie-oorlog, die ten volle leerde de groote beteekenis van de mijnen in de hand van den verdediger.

Het was in 1864.

De zuidelijken, de geconfedereerden, hadden Richmond bezet; de noordelijken — de federalen — beproefden herhaaldelijk die stad te nemen, wier ligging ten opzichte van den Atlantischen Oceaen men zich het best kan voorstellen als die van Antwerpen ten opzichte van de Noordzee, hier de Schelde, daar de James-rivier.

De noordelijken dan tastten Richmond (Antwerpen) te land aan en zonden schepen op de James-rivier, waartegen de geconfedereerden zich moeilijk konden verweren, aangezien zij over geene marine beschikten. Dit baarde hun te meer zorg, aangezien de vijandelijke vloot met het aanvallend leger kon samenwerken. Zoo namen zij hunne toevlucht tot mijnen.

Het werd als een guerilla-oorlog met torpedo's, die trouw de bewegingen der piketten volgden, met deze vooruitschoven of terugtrokken, of wel bepaalde posten bezet hielden. Vielen de oevers in handen van de federalen, zoo pakten de torpedisten al hunne mijnen, werktuigen en gereedschappen op, de electriche geleidingen werden snel opgerold, de elementen ingepakt en met het personeel trok ook het materieel achteruit.

Van dat personeel werd veel beleid gevorderd; het vormde al spoedig een geïmproviseerd keurkorps, samengesteld uit eenige scheepsonderofficieren, ambachtslieden en kleine pachters; vooral deze laatsten bleken voor hun dienst het meest geschikt, en hunne stoutheid verraste meermalen het gansche leger.

De hulpmiddelen, waarover men beschikte, waren uit den aard der zaak zeer primitief, want de electriche krachten lagen grootendeels nog in de windselen en men moest benutten, wat voor de hand lag. Zoo geschiedde de ontsteking door... de beide kabeleinden tegen elkaar te houden, terwijl men als peilwerktuig (om de richting der mijnen aan te geven) dikwerf

bezigde een paar . . . rietjes. De mijnen waren eveneens gedeeltelijk gemaakt van hetgeen daartoe te krijgen was.

Ook om die reden bezigde men grond(slapende)mijnen, wier uitwerking --- niet het minst op het moreel van den tegenstander — het meest beloofde.

Maar hoe eenvoudig de hulpmiddelen ook waren, men richtte zich zoo goed mogelijk in. De kabels werden goed ingegraven, de stations opgesteld in putten, welke, met riet of struikgewas gedekt, voor den vijand niet te vinden waren. Zelfs had men deze stations benut tot het organiseeren van een verkenningdienst, waartoe zij dan telegraphisch waren verbonden met het hoofdkwartier in de stad, en dus der bewaking ten goede kwamen.

In Mei 1864 zou nu de admiraal LEE (der federalen) op de James-rivier de operaties van BUTLER tegen RICHMOND steunen. Hij liet daartoe troepen aan land brengen en — de aanwezigheid van mijnen vermoedende — de rivier zoowel als de oevers nauwkeurig doorzoeken. Al visschende en dreggende, kwam de vloot slechts weinig vooruit, toen een neger verraadde, waar de verdediger zich had opgesteld.

Kapitein DAVIDSON — de aanvoerder der torpedisten van de geconfedereerden — had dit evenwel voorzien. Tijdig was hij naar den anderen oever overgestoken, waar hij in een moeras, tusschen riet en hoog gras, zijn station verdekt had opgesteld, geheel onzichtbaar, maar de manschappen half onder water.

BUTLER liet het stoomschip »Commodore Jones» langzaam vooruitgaan, en de gelande troepen waanden zich heel gelukkig, toen zij het door den neger aangewezen station ontdekten. Alles deed hier vermoeden, dat de verdediger ijlings was gevlucht, want DAVIDSON had de voorzorg genomen om oude toestellen, geweren, enkele kleedingstukken en einden kabel zóó achter te laten, als ware hij werkelijk hals over kop afgetrokken.

De admiraal LEE was niettemin nog niet geheel zeker van de veiligheid. Kapitein DAVIDSON hoorde dan ook — de rivier

was wel diep, doch nauwelijks een 150 yard breed — het bevel geven om verder te dreggen. Reeds was de »Commodore Jones» twee malen een der grootste mijnen gepasseerd — heen en terug — en weer zou dit schip vooruitgaan. Door LEE'S voorzichtigheid werd de kans om het admiraalschip zelf te vernielen, zeer gering. Met de beide einden van den kabel in de hand stond DAVIDSON daar half in 't water, nog een oogenblik besluiteloos, maar lang aarzelde hij niet. De »Commodore Jones» stoomde langzaam vooruit, passeerde op nieuw de mijn: DAVIDSON bracht de kabeleinden op elkaar, het stoomschip werd als 't ware opgelicht, brak toen in 't midden door, en 200 man vonden, half verbrand, den dood in de golven.

De moreele indruk was zóó groot, dat LEE terugtrok en GRANT van het plan afzag om RICHMOND te nemen.

Dit resultaat werd daar verkregen niet door zee-officieren, neen — zooals gezegd — door een troepje wakkere mannen, voor het overgrootste deel landrotten, die wisten wat zij wilden, die moed aan beleid paarden. Voor de eer van onze vlag en de toekomst van ons land hoop ik van harte, dat — mocht eenmaal de vijand onze landpalen overschrijden — de Nederlandsche torpedisten zich de evenknieën zullen toonen van die Amerikanen, die zich niet vergenoegden met een juist technisch gebruik van hunne materialen, doch die door een goed tactisch inzicht het louter defensieve werktuig wisten om te zetten in een wapen van offensieve kracht.

Omtrent het gebruik van de torpedo's in de bovenrivieren enz. zal ik nu niet verder in debat treden, en als de heer KOLLEWIJN er op wijst, dat de aankoop van torpedobatterijen bij dien van andere nuttige zaken moet achterstaan, dan onderschrijf ik dat niet alleen, doch wijs er op, hoe ook grootsche dingen tot stand kunnen komen met schijnbaar geringe hulpmiddelen, hulpmiddelen technisch niet altijd volmaakt, maar *tactisch juist gebruikt*.

Zoo wijs ik de vraag: Torpedodienst bij de marine of bij de landmacht? -- beslist af. Van grooter, veel grooter betee-

kenis lijkt mij de quaestie, hoe zullen wij ons personeel het best en het vlugst oefenen, waarbij ik opmerk dat het Korps Torpedisten — ik als nieuweling bij het vak, mag dat zeggen — tot heden heeft bewezen, dat — dank zij ook officieren als Kapitein KOLLEWIJN — de bediening der defensieve mijnen bij de artillerie steeds in goede handen is geweest.

De VOORZITTER : Wanneer op het oogenblik niemand meer het woord wenscht te voeren, wil ik een enkel woord in het midden brengen.

Na de interessante voordracht van den spreker van heden avond, betreur ik het des te meer, dat wij het voorrecht moeten missen om den heer POP, den tegenwoordigen Directeur-Generaal van de Posterijen en Telegrafie, in ons midden te zien. In het voorgaande jaar toch werd in de vergadering van 20 Nov., op verzoek van het Bestuur, op hoogst verdienstelijke wijze de discussie ingeleid over de voordracht van den Kapt. v. d. Gen. staf v. D. HOOG over : »De landweer». Het was toen, dat de toenmalige Majoor POP opkwam tegen den zijns inziens eenzijdigen werkring van het Korps Torpedisten, dat, naar zijne meening, zoodra mogelijk verdiende te worden veranderd. Op grond van de ter zake uitgesproken Regeeringsmeening, zou die werkring eenig en alleen bestaan in het te water leggen van de torpedo-versperringen, die voor tijden van oorlog of oorlogsgevaar zijn voorzien, en waarschijnlijk ook in de bewaking, het onderhoud, de aanvulling en de evontneele ontsteking van de tot deze versperring behorende torpedo's. Aan dit korps wordt alzoo bij de landsdefensie eene zuiver passieve rol toebedeeld, die noodwendig tot eenzijdig en daardoor ook tot een niet in alle opzichten doeltreffend gebruik daarvan moet leiden.

De heer POP wenschte den werkring van de torpedisten bij de aanstaande reorganisatie van het leger uit te breiden en dit korps, zoo wat organisatie, nitrusting, oefening en tactiek betreft, geschikt te maken voor de vervulling van de veelzijdige opdrachten, die in een land als het onze, dat rijk is aan groote

breede zee-armen en rivieren, aan de onderdeelen daarvan zoo in *offensieven* als in *defensieven* zin kunnen en zullen moeten worden opgedragen.

Dit denkbeeld nader uitwerkende en daarbij op den voorgrond stellende, dat in den oorlog eene zuiver passieve werkzaamheid nimmer resultaten van beteekenis, op welk gebied ook, heeft kunnen afwerpen, trachtte hij aan te toonen, dat in het Korps Torpedisten en in het daarmee uit te rusten materieel het offensieve element vertegenwoordigd moet zijn, en mijnerzijds beken ik gaarne, dat zijn betoog mij overtuigend voorkomt. Voor hem ligt het zwaartepunt van de quaestie minder in de vraag of de bewaking en verdediging onzer vaarwaters en zeegaten geheel aan de marine moet worden toevertrouwd; zelfs meent hij dit te moeten ontraden op gronden, door hem nader ontwikkeld, en luidt zijne conclusie, dat het offensief optreden van landtorpedo-troepen alleen een ernstigen strijd om het behoud van die vaarwaters mogelijk kan maken, en dat het dus een dringende eisch moet worden genoemd, dat ons Korps Torpedisten in dien zin wordt uitgerust en geoefend.

Tegenover die meening nu, ontmoet ik die van den geachten inleider van heden avond, die, naar zijn oordeel, het versperren van de groote vaarwaters wenscht opgedragen te zien aan de marine. Alleen vaarten, kanalen enz., die *in* stellingen zijn gelegen, kunnen door de landmacht, meer in het bijzonder door genietroepen worden versperd. Intusschen schijnt het in hoofdzaak te gelden het officierskorps, althans ik lees: »en wanneer het personeel beneden den rang van officier een afzonderlijk korps vormt, kan het natuurlijk uitstekend geoefend worden, onverschillig tot welk departement het behoort», en daarom acht ik, in aansluiting aan het gevoelen van den heer G. J. C. A. Pop, deze quaestie ondergeschikt, en wordt zij, mijns inziens, meer beheerscht door de vraag: is onze torpedo-dienst, ingericht zooals deze thans is, met de beschikbare hulpmiddelen in staat om, in den geest van den heer Pop, in aansluiting aan de marine, zoowel tot offensieve als tot defensieve onder-

nemingen te worden gebezigd. Wel lees ik op de laatste bladzijde van de verhandeling van den heer KOLLEWIJN, dat het Korps Torpedisten gereed is om de *thans opgedragen* taak goed te vervullen, doch uit de cursiveering zou ik meenen te moeten opmaken, dat de *thans opgedragen* taak minder omvat, als de inleider zich omtrent het mogelijk optreden onzer torpedisten in een toekomstigen oorlog voorstelt.

Het zal mij aangenaam zijn, na de pauze daaromtrent van den heer KOLLEWIJN eenige toelichting te ontvangen.

De heer MAC LEOD: Van mijne groote belangstelling in zijne voordracht en in het algemeen van mijne instemming met zijne denkbeelden geef ik den heer KOLLEWIJN de verzekering. Echter is het mij voorgekomen, dat heden avond geen onderscheid genoeg gemaakt is tusschen permanente en tijdelijke torpedoversperringen. 1) Ik heb den indruk gekregen, dat de heer KOLLEWIJN liefst slechts ééne soort van mijnen zou wenschen, die steeds door de marine zouden gelegd worden, terwijl men daarbij niet aan vaste plaatsen gebonden zou zijn. Met dit denkbeeld ga ik mede, voor zoover het betreft het versperren van vaarwaters, die niet onder het bereik van vaste verdedigingswerken liggen of kunnen liggen. Maar ik meen, dat de torpedoversperringen, die in ons verdedigingsstelsel zijn opgenomen, behouden moeten worden. De heer KOLLEWIJN heeft als een bezwaar daartegen aangevoerd, dat het leggen veel tijd kost en dat het als een casus belli zou kunnen beschouwd worden, wanneer wij daarmee begonnen voordat de oorlog verklaard is. Ik voor mij geloof niet, dat in het feit, dat versperringen worden aangelegd, een casus belli kan worden gevonden. Ik meen, dat het steeds geoorloofd is, in zijn eigen terrein mijnen te leggen, waar en wanneer men wil.

Het is waar, dat daardoor de scheepvaart tijdelijk bemoeilijkt wordt, maar men kan een doortocht open houden, en

1) Op de gedrukte verhandeling is deze opmerking niet van toepassing.

dan kost het minder tijd, dit gat dicht te maken dan de geheele versperring te leggen.

Moet nu de marine belast zijn met het leggen van de versperringen, die een deel van de permanente verdedigingswerken uitmaken? Het is bekend, dat ik een voorstander ben van het bezetten van de kustbatterijen door personeel der marine. Wanneer dit geschiedde, zou het ongerijmd zijn, dat de marine niet tevens de versperringen behandelde. Maar zoo lang dit niet het geval is, zie ik de noodzakelijkheid niet in, den dienst der versperringen te ontnemen aan het korps, dat er in geoefend is en dezen tak van dienst heeft opgevoerd tot de hoogte, waarop hij thans staat.

Iets anders is het beletten van het opruimen van de versperringen. Dit is natuurlijk eene taak, aan de marine op te dragen.

Wat men zou kunnen noemen de mobiele of tijdelijke verdediging door watermijnen, die uitsluitend van vaartuigen af moet plaats hebben, deze komt van zelf ook aan de marine toe, al ware het slechts omdat de landmacht er niet voor ingericht is.

Ik zou dan ook wel den heer KOLLEWIJN in overweging willen geven, zijne denkbeelden in dien zin te wijzigen, dat zoo lang de toestanden bij ons niet geheel veranderd zijn, de verdediging door torpedoversperringen verdeeld worde tusschen de landmacht en de marine.

Nog ééne opmerking omtrent het aantal rijen. Heb ik het goed verstaan, dan zeide de heer KOLLEWIJN het beter te vinden zoo weinig mogelijk rijen, liefst zelfs maar ééne. Hij gaat daarbij uit van het belangrijk moreel effect van het aanwezig zijn van torpedo's en meent dat, als de vijand maar eenmaal weet dat zij er zijn, hij zich dan wel niet op die plaats zal wagen.

Het is echter denkbaar, dat de vijand de zekerheid, heeft verkregen of meent verkregen te hebben, dat er slechts ééne rij mijnen ligt, en dan zal het forceeren van den doortocht, zij het ook met verlies van een of twee vaartuigen, hem

kunnen gelukken. Ik zou daarom meenen, dat men niet met ééne rij moest volstaan, maar wel eene diepe breede strook met torpedo's moest beleggen.

Wel erken ik, dat het regelmatig leggen der torpedo's weinig nut heeft; doch vele moeten er zijn en dan op eene groote ruimte.

De Heer KOLLEWIJN: Mijnheer de Voorzitter. Bij de beantwoording van hetgeen is aangevoerd, zal ik de volgorde, waarin de heeren gesproken hebben, in acht nemen.

Door den Majoor FABIUS is o. a. aangehaald het werk van den Kapitein GERAERDS THESINGH en werd deze genoemd als een der eersten, die in ons land groote verdiensten op het gebied van het mijnwezen heeft gehad.

Ik wil niets op de verdiensten van den Kapitein GERAERDS THESINGH afdingen, doch voel mij verplicht ook een ander persoon te noemen, die zeer veel tot de ontwikkeling van ons watermijnwezen heeft bijgedragen en maar zelden de eer krijgt, die hem toekomt, n.l. den Generaal VON PREUSCHEN.

De Majoor FABIUS acht het verkeerd, het leggen van versperringen in de binnenwateren over te laten aan de zeemacht. Maar ik heb dat niet voorgesteld. Door mij is behandeld het gebruik van watermijnen in rivieren en zeegeten en met opzet heb ik het versperren van waterwegen, gelegen op de landfronten van stellingen, achterwege gelaten, omdat ik daarvan geene studie heb gemaakt en dus daaromtrent geen bepaald oordeel kan uitspreken.

Verder meent de Majoor FABIUS, dat het leggen van mijnversperringen zeer goed aan de landmacht kan worden overgelaten. Ik wensch hiertegen alleen in te brengen, dat de niet voorbereide versperringen overal gelegd moeten worden, waar de omstandigheden het eischen en dat daartoe eene groote kennis van de vaarwaters, van schepen en van hun gebruik noodig is, zoodat deze taak beter kan worden opgedragen aan de zee- dan aan de landmacht.

Welk bezwaar er tegen bestaat om het versperren van de

rivieren en zeegeten aan de zeemacht, en van de binnenwateren aan de landmacht op te dragen, is mij nog niet duidelijk. In enkele twijfelachtige gevallen, wanneer het niet van zelf spreekt onder welke soort een water valt, kan door hoogerhand reeds in vreedestijd worden beslist.

Wat het aangehaalde voorbeeld uit den Amerikaanschen oorlog betreft, zeker is dit navolgenswaard. doch men vergeete niet dat toen onder geheel andere omstandigheden gevochten werd, dan waaronder wij zullen verkeerren.

Toon werd voor het eerst op groote schaal gebruik gemaakt van watermijnen, en de groote uitwerking maakte zoo een verpletterenden indruk op de Noordelijken, dat deze korten tijd niet wisten wat te doen. Op een dergelijk resultaat valt niet meer te rekenen; een ieder weet, wat hij van watermijnen te duchten heeft en welke middelen hij moet toepassen om het gevaar zoo veel mogelijk te verminderen.

Ook hebben de Zuidelijken de meeste uitkomsten verkregen, toen de oorlog reeds geruimen tijd woedde en wel in hoofdzaak met schokmijnen. Aanvankelijk was het watermijnwezen gebrekkig ingericht en het resultaat zeer gering. Maar door flink aanpakken (MAURY ging o. a. naar Engeland voor verbetering en aanschaffing van materieel) werd hierin langzamerhand verbetering gebracht, en de lange duur van den krijg maakte het mogelijk, dat een hoog standpunt werd bereikt.

Door den Majoor FABIVS is verder gezegd, dat de vraag of het torpedowezen tot de land- of tot de zeemacht moet behooren, eigenlijk van weinig gewicht is. Hiermede ben ik het niet eens. Integendeel, ik acht het van overwegend belang, dat de mijnverdediging in handen is van de marine, vooral wanneer het een actief optreden geldt.

De verdediging met oorlogsschepen en met mijnen moet één geheel vormen; de laatste dienen om de eerste aan te vullen, en kunnen daarom alleen oordeelkundig worden gelegd door personeel, dat goed bekend is met het tactisch en technisch gebruik der schepen.

In verband met hetgeen hier vroeger door den Majoor POP is gezegd, heeft de Voorzitter mij de vraag gesteld, wat bedoeld wordt met de woorden »*thans opgedragen taak*» op de laatste bladzijde van mijne gedrukte verhandeling.

Het spijt mij, hierop geen antwoord te mogen geven. Alles, wat met ons watermijwezen in verband staat, wordt zooveel mogelijk geheim gehouden. En waar ik geene vergunning heb kunnen verkrijgen om een kort overzicht te geven van de ontwikkelingsgeschiedenis van ons watermijwezen, waarbij de tegenwoordige toestand geheel buiten beschouwing werd gelaten, ben ik zeker niet gemachtigd, iets te bespreken, wat de oorlogstaak van ons Korps Torpedisten betreft.

Door den Vice-Admiraal MAC LEOD is de opmerking gemaakt, dat ik niet voldoende de aandacht heb gevestigd op de splitsing van de mijnverdediging in die met permanente en die met tijdelijke versperringen.

Ik heb dit verschil opzettelijk niet aangegeven, omdat ik geloof dat de inrichting, die aan niet voorbereide versperringen een voldoende afsluitingsvermogen geeft, ook goed is voor voorbereide. *Alle* versperringen moeten zoo eenvoudig mogelijk zijn ingericht, daar zij *alle* in zeer korten tijd gelegd moeten kunnen worden, en ook is het een voordeel wanneer het leggen steeds op gelijke wijze kan geschieden. Daarom acht ik het verkeerd, eene onderscheiding te maken in permanente en tijdelijke versperringen.

De Vice-Admiraal MAC LEOD gelooft, dat in het leggen van versperringen vóór de oorlogsverklaring geen casus belli zal worden gezien. Dit is mogelijk, maar de kans van het tegendeel bestaat toch ook; men denke maar aan de protesten tegen de mobilisatie van troepen, enz.

Wat betreft het verschil tusschen de verdediging van de versperringen en de verdediging tegen de opruiming er van, ik voel dit niet en meen, dat ook de Vice-Admiraal MAC-LEOD met mij eens is, dat verdediging tegen opruiming zeker tot de taak der marine behoort.

De Vice-Admiraal MAC-LEOD acht één rij mijnen niet vol-

doende. Ik vestig er de aandacht op, dat door mij ook niet de wensch is geuit, het aantal niet grooter te doen zijn. Wel heb ik gezegd eene versperring uit zoo weinig mogelijk rijen te doen bestaan, omdat daardoor het leggen bespoedigd wordt en het er in oorlogstijd zeker op aankomt, niet meer te doen dan noodig is, waar in vele gevallen de hindernis alleen dan voltooid kan worden, wanneer het werk slechts weinig tijd vordert.

Dat de bevelhebber van eene vijandelijke vloot uit het feit, dat een door de versperring varend schip slechts één ontploffing veroorzaakt, zou afleiden, dat er maar één rij mijnen aanwezig is, geloof ik niet. Wanneer bijv. de mijnen in vier rijen liggen, op afstanden (loodrecht op den stroomdraad gemeten) van 15 M., dan zal een schip van 15 M. breedte, dat in eene richting loodrecht op de rijen, midden over eene mijn vaart, geene der andere raken, en er slechts één doen springen. Zijn de schokmijnen door een kabel met den wal verbonden, dan kan bovendien na de eerste ontploffing de electriciteitsbron worden uitgeschakeld, waardoor de ontsteking van andere mijnen is uitgesloten, ook al heeft aanvaring plaats. Tevens kan men dan de versperring buiten werking stellen, wanneer de vijand minderwaardige of waardeloze schepen afzendt.

De heer FABIUS: Ik wensch een misverstand nit den weg te ruimen. Toen ik den Kapitein THIESINGH heb genoemd, was het niet mijne bedoeling te zeggen, dat hij de eerste was, die aan het mijnwezen hier te lande den stoot heeft gegeven; ik heb alleen gezegd, dat hij de eerste was, die hier te lande een wetenschappelijk werk omtrent het torpedowezen het licht deed zien. De verdiensten van den Generaal VON PREUSCIEN — die ook mij bekend waren — heb ik geenszins willen miskennen.

Op nog een ander misverstand meen ik te mogen wijzen. M. i. deukt Kapitein KOLLEWIJN bij de verdediging te land te veel aan de verdediging van de liniën en stellingen. Ik meen, dat men bij den oorlog zich ook nog andere toestanden moet denken, en dat wij daarbij zullen kunnen te staan komen tegenover toestanden, die nog onmogelijk zijn te voorzien.

Wat nu bijv. de IJsselverdediging betreft, zou ik meenen, dat juist het verdedigen van de mobiele versperringen behoort tot de taak van de landmacht. Het is toch niet waarschijnlijk, dat men juist veel materieel daarheen zal sturen, om den aanvaller uit het Oosten te beletten veel vaartuigen op den IJssel te brengen, en men zal zich daar alzoo van allerlei hulpmiddelen moeten bedienen. Men vergeete daarbij niet, dat in tijden van oorlog steeds vele nieuwe zaken geboren worden, waarop men in tijd van vrede niet heeft kunnen rekenen.

Men moet zich dus niet enkel de vraag stellen, wat de aanvaller zal doen volgens den tegenwoordigen stand der wetenschap, maar ook overwegen, wat hij zal kunnen doen, gebruik makende van allerlei toepassingen der hedendaagsche techniek in het burgerleven.

En wat betreft de roei- en zeilsport, geef ik gaarne toe, dat deze *in vele gevallen*, voor onze officieren, wat den torpedodienst aangaat, zeker niet voldoende is. Maar als ik toch zie, dat de sportliefhebbers zich niet bepalen tot het roeien en zeilen op een kalm water, en hoe door sommige beoefenaars van de roei- en zeilsport werkelijk groote nautische bekwaamheden worden aan den dag gelegd op de groote wateren en riviermonden, dan meen ik toch, dat er niet genoeg op gewezen kan worden, hoe ook de Nederlandsche officier in het algemeen zich vertrouwd kan en moet maken op de wateren, waaronder die der groote rivieren.

Dat de kennis van het marine-personeel omtrent het manoeuvreren met de schepen grooter is dan bij het personeel van de landmacht is zeker, doch ik meen, dat dit in tijd van oorlog, bij de voorbereiding van het leggen der mijnen, *niet van veel* beteekenis is, immers van manoeuvreren zal voor den aanvaller, met de wetenschap dat er torpedo's liggen, niet veel komen, althans niet van gecompliceerde manoeuvres. En of verder bij het geïmprovisceerd leggen van mijnen, die kennis van het manoeuvreren nu van zulk een overwegend belang is, meen ik toch te mogen betwijfelen.

Ik laat nog daar of men wel steeds op voldoende hulp van de marine zal kunnen rekenen; — naar mijne overtuiging zullen wij, als wij mochten worden aangevallen, den Hemel er voor danken, dat wij bij de landmacht de beschikbare krachten vinden om geïmproviseerde mijnen te leggen.

De heer MAC LEOD verduidelijkt nader zijne meening aangaande de verdediging door vaste versperringen en door stroommijnen en zegt verder: wat het beletten van het onderzoeken en het opruimen van versperringen betreft, is het zeker de taak der marine daartegen te waken, maar wanneer de heer KOLLEWIJN bedoeld heeft, dat het verdedigen, niet van de versperring, maar van het punt waar de vaste versperring ligt, uitsluitend de taak der marine is, dan moet ik opmerken dat dit niet van onze zeemacht kan gevergd worden en dat daarom het stelsel, dat versperringen en landbatterijen bij elkander behooren, niet moet losgelaten worden.

Wat het gebruik van stroommijnen in de rivieren betreft, meende de heer FABIUS, dat men dit aan de landmacht mocht overlaten; dit ben ik niet eens, want de marine heeft bij de verdediging der rivieren eene belangrijke taak te vervullen; hare vaartuigen moeten zich daar ongehinderd kunnen bewegen, en dit zou niet het geval zijn, wanneer de landmacht het vaarwater door mijnen gevaarlijk maakte. Het komt mij overigens weinig waarschijnlijk voor, dat het noodig zou kunnen zijn, in de bovenrivieren mijnen te leggen tegen vijandelijke vaartuigen.

De heer KOLLEWIJN: Dat ik in den aanvang den naam van den Generaal VON PREUSCHEN heb genoemd, geschiedde geenszins met de bedoeling iets te kort te doen aan de verdienste van den Kapitein THESINGH, maar alleen om een persoon in herinnering te brengen, dien men zelden hoort noemen en aan wien ons watermijnwezen toch zoo veel te danken heeft.

Wat betreft het binden van de mijnversperringen aan liniën en stellingen, ik ben daar beslist tegen; zij moeten overal worden geplaatst, waar zij noodig zijn. Dus zoo noodig en

mogelijk ook in den IJssel. Maar het is niet goed, alleen de aandacht te vestigen op de mijnen, ook hindernissen van materialen, die overal worden aangetroffen, kunnen veel nut opleveren. Het plaatsen van mijn- en andere versperringen in verband met de verdediging te land, zooals bij het betwisten van den overgang van den IJssel zou geschieden, komt mij voor, beslist de taak van de landmacht te zijn.

Dat het wenschelijk is bij het leger de zeil- en roeisport te bevorderen, stem ik toe, doch ik geloof niet, dat in deze richting veel wordt gedaan, door het Korps Torpedisten bij de landmacht te houden. Het aantal daarbij dienst doende officieren is te gering, dan dat deze een gunstigen invloed zullen kunnen uitoefenen op de verdediging op inundaties, plassen, slooten enz.

Ik geef toe, dat bij het leggen en bedienen van in vredes-tijd voorbereide versperringen, die deel uitmaken van permanente liniën en stellingen, weinig kennis van het manoeuvreeren der oorlogsschepen wordt gevergd. Maar *alleen* dergelijke versperringen te leggen, acht ik zeer verkeerd. En voor de mijnverdediging, zooals ik mij die voorstel, en wel eene actieve, waarbij versperringen worden geplaatst in die gedeelten van rivieren en zeegaten, waar de oorlogstoestanden het eischen, kan niet worden volstaan met bedrevenheid in roei- en zeilsport. Daarvoor is grondige kennis van die vaarwaters en van het manoeuvreeren der oorlogsschepen noodig; zonder deze is het niet mogelijk te voldoen aan het streven om zich zelf zoo weinig en de tegenpartij zoo veel mogelijk moeilijkheden te bezorgen. Dat is een der redenen, die mij de overtuiging hebben geschonken, dat de behandeling der watermijnen in rivieren en zeegaten moet worden opgedragen aan de zeemacht.

Wat betreft de opmerking van den Vice-Admiraal MAC LEOD, dat de permanente versperringen thans in goede handen zijn, en het niet gewenscht is ze geheel aan de marine over te dragen, — stem ik toe, dat voor het oogenblik alles goed gaat. Maar het is niet zeker, dat dit ook in oorlogstijd

het geval zal zijn, en daarop toch komt het aan. Er is dan zooveel anders en zooveel meer wrijving dan in vreedestijd, dat men in vele gevallen niet mag zeggen, dat iets in den oorlog zal voldoen, omdat het bij de oefeningen goede uitkomsten gaf. Al leverde het in vreedestijd geen bezwaar op, dat de versperringen door de landmacht worden gelegd, dan nog bewijst dit niets voor die gevallen, waarin de mijnen daadwerkelijk gebruikt moeten worden. Maar reeds nu doen zich bij de oefeningen enkele malen moeilijkheden voor, bijv. door het gebruik van eenzelfde haven door de zeemacht en de torpedisten van de landmacht. En deze moeilijkheden kunnen aanleiding geven tot vertraging. Wel is waar twijfel ik er niet aan of de marine zal er toe medewerken, het tijdig gereed komen van de versperringen zoo veel mogelijk te bevorderen, maar toch komt het mij beter voor, de marine zelf met het leggen te belasten, omdat het dan hare eigene eer raakt tijdig gereed zijn, en dit een prikkel te meer zal zijn alle wrijving en vertraging te vermijden.

Indertijd is gezegd: »Indien de landmacht met den torpedodienst op maritiem terrein werd belast, zou het daarom wel aan eenheid, maar niet aan wrijving en conflicten ontbreken.» Ik hoop, dat deze voorstelling te somber is, maar zou het er toch liever niet op aan willen laten komen.

Er is ook gesproken over de *Elia*-mijnen. De uitkomsten der daarmede genomen proeven zijn geheim gehouden, doch voor zoover mij bekend is, waren zij niet geheel bevredigend. Het komt mij voor, dat dit weder een van die mijnsoorten is, welke uitnemend geschikt zijn voor de Middellandsche Zee, maar niet voldoen — althans niet zonder groote verbeteringen — in onze vaarwaters, die zulke ernstige bezwaren in den weg leggen aan het versperren met watermijnen.

Ten slotte nog ééne opmerking. Het overgaan van het watermijnwezen bij de marine zal, naar mijne overtuiging, ook ten goede komen aan een wapen, dat wij in ons land zoo hoog noodig hebben en dat toch zoo stiefmoederlijk wordt behandeld, en wel aan de vesting-artillerie. Ik weet wel, dat

die overgang slechts eene geringe verbetering zou geven, maar toch zou dit reeds een stap zijn op den goeden weg. Ik haal dit slechts terloops aan, omdat het niet mijne bedoeling is dit punt in bespreking te brengen, hoe gaarne ik het ook zou doen.

De heer W. F. Pop. Mijnheer de Voorzitter! Bij de replieken, zoowel van den inleider als van de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, is meer en meer op den voorgrond getreden een stelsel om torpedoversperringen, los van onze maritieme stellingen, zoowat overal te gebruiken. Hiertegen meen ik mijne stem te moeten verheffen. In de eerste plaats, omdat daardoor verwachtingen worden opgewekt, welke n. i. niet verwezenlijkt kunnen worden; in de tweede plaats, omdat een dergelijk stelsel groote kosten zou medebrengen, die wij daaraan niet besteden kunnen; maar in de derde plaats en hoofdzakelijk, omdat ik geloof, dat men bij de daarop betrekking hebbende beschouwingen op een dwaalspoor geraakt is.

In het krijgsgeschiedkundig voorbeeld, dat door den inleider op zoo verdienstelijke wijze is uitgewerkt, hebben wij gezien, hoe de Russen bij den vermaarden Donau-overgang in 1877 op ruime schaal van torpedo's gebruik maakten. Meenende, dat die rivierovergang door de Turksche Donau-rivierflottille krachtig bestreden zou worden, bezigden de Russen — dat waren dus de *aanvallers* — hunne torpedo's tot het isoleeren van de Turksche rivierflottille met het doel eerst het maken van den overgang en daarna dien overgang zelf tegen de inwerking van het vuur der Turksche oorlogsschepen te beschermen. Deze handeling getuigt ongetwijfeld van een juist inzicht en wordt volstrekt niet in waarde verminderd door het feit, dat de bestrijding van den rivierovergang, en van de voorbereiding daartoe, door de Turksche oorlogsvaartuigen minder ernstig geschiedde, dan men vermoed had.

Maar wanneer ik nu heden avond hoor, hoe men — zich op dat krijgshistorisch voorbeeld steunende — ook bij onze landsdefensie, en met name bij eene IJsselverdediging, waar

wij dus als *verdedigers* optreden, van torpedoversperringen gebruik denkt te maken, dan ontsnapt mij het verband tusschen beide zaken en kan ik mij zoo dadelijk geene voorstelling maken van het voordeel, dat men daardoor denkt te behalen, ja, ik vrees zelfs, dat een dergelijk gebruik van torpedoversperringen — afgezien van de vraag of dit wel *mogelijk* zou zijn — tot niet anders dan decepties kan leiden.

Geheel iets anders is het natuurlijk, wanneer men op onze benedenrivieren eene min of meer vluchtige versperring kan leggen in den rug van eene vijandelijke vloot, die in front door cone vaste versperring en door duurzame werken wordt tegengehouden, en die zich door evengenoemde handeling in hare verbinding met het moederland bedreigd ziet.

Ik meende, dat het nut kon hebben, om waar in het debat m.i. de juiste beteekenis van het aangehaalde krijgsgeschiedkundige feit was verloren gegaan, de toedracht der feiten even in de herinnering terug te roepen.

De heer W. I. GIEL. Waar de heer KOLLEWIJN het denkbeeld oppert, het torpedowezen van de artillerie los te maken, dus naar inkrimping streeft van de werkingsfeer van het wapen der artillerie, daar verwondert het mij zeer, in deze vergadering niet meer stemmen daartegen te hooren opgaan. Het is toch een bekend feit, dat het wapen in quaestie in dat opzicht in twee kampen is verdeeld. In het eene wil men den artillerie-officier zooveel mogelijk bij zijn kanon houden en hem zoo min mogelijk van werkkring doen veranderen, beoogende zodoende de meest bereikbare voorbereiding tot de oorlogstaak. In het andere wordt de geregelde afwisseling daarentegen aanprezen, ten einde het peil der intelligentie te verhoogen, daar toch iedere verplaatsing nieuwe studie noodig maakt, den algemeenen blik verscherpt en den geest steeds opfrischt. Ik ben van oordeel, dat noch het een noch het ander aanbeveling verdient en het wenschelijk zal zijn in deze aangelegenheid den gulden middenweg te bewandelen, waarvan thans is afgeweken ten bate der laatste richting. De

taak van den artillerie-officier is daardoor bijzonder zwaar en de voortgezette opleiding van dezen staat nu nog te worden uitgebreid. De heer FABUS toch wil de oefening der artillerie-officieren in dier voege aanvullen, dat in de toekomst ook de z.g. bevarenheid daaronder komt te ressorteeren.

Er was mogelijk in vroeger jaren geen bezwaar tegen, den artillerie-officier in zeer niteenlopende werkkringen te bezigen; thans echter, nu de eischen voor elken tak van dienst zoo enorm zijn opgevoerd en grondige voorbereiding eischen, dient, evenals in vreemde legers reeds is geschied, tot inbinding te worden overgegaan. Ik geef toe, dat men dan toch nog steeds op het bezwaar zal stuiten, hier en daar officieren te zien geplaatst in betrekkingen, waarin ze zich geleidelijk moeten inwerken; maar laat men er dan toch in ieder geval naar streven, bij die takken van dienst, waarbij men onmiddellijk na de oorlogsverklaring met den vijand kennis maakt, officieren te plaatsen, die *te allen tijde* practisch zoowel als theoretisch op de hoogte zijn van hunne taak. Tot zoodanigen dienst mag zeker wel het torpedowezen worden gerekend, zoodat ik de denkbeelden van den heer KOLLEWIJN, zoowel in het belang der defensie als van het wapen der artillerie acht.

In Indië ressorteeren zoowel de kustartillerie in wording als het torpedowezen onder de aldaar gestationeerde marine, zoodat ook elders het denkbeeld heerscht, dat onze zeelieden niet alleen de verdediging *op zee*, doch de verdedigingswerken *aan zee* voor hunne rekening dienen te nemen. Nu geloof ik wel niet, dat de hier bedoeide overgang spoedig zal plaats hebben, ook om de door den spreker ontvouwde redenen, maar toch ben ik van oordeel, dat de overdracht van het torpedowezen op de marine slechts eene quaestie van tijd is. Hoewel het gevaarlijk is voorspellingen te doen, zoo waag ik mij toch aan deze, dat de voortschrijding der techniek ook hierin de richting zal aangeven, die in de toekomst zal moeten worden bewandeld. En als de techniek nu eenmaal zoover gevorderd zal zijn, dat men de zegaten met door de marine mede te

voeren, zeer vlug te plaatsen mijnen, dus zonder lange voorbereiding van den wal, onveilig kan maken, dan is het voorzeker niet meer twijfelachtig, wie deze mijnen zal leggen: de zee-macht of de landmacht. Trouwens, deze vraag laat zelfs geen bestek voor overwegingen meer toe, als we eenmaal zover zijn, dat de zeegaten met onderzeesche booten worden verdedigd. Evenals in den landoorlog, geldt dan ook hier de leus, dat de beste verdediging in den aanval bestaat.

De heer FABIUS zou het betreuren indien de artillerie, na haar 30-jarig streven en werken een door haar opgekweekten tak van dienst op de marine zou zien overgaan en vermeent, dat dan al de inspanning en moeite onzer torpedisten vergeefs zal zijn geweest. Ik meen echter hier te moeten opmerken, dat onze torpedisten juist met voldoening op hun arbeid zullen kunnen wijzen, als het hun gelukt is het torpedowezen in goeden staat en geheel up to date aan de marine te kunnen overgeven, waarbij het van die zijde dan zeker niet aan waardeering zal ontbreken. De artillerie heeft dan gedurende die dertig jaren niet voor de marine gearbeid, doch wel voor het vaderland en dat is toch onze aller taak. De geachte spreker ziet erg op tegen den overgang en vreest zelfs desorganisatie. Zeer zeker, dat stem ik toe, is het geene gemakkelijke taak om met bestaande toestanden te breken, doch zulks mag geene reden zijn daarvan af te zien wanneer dat door de eischen des tijds wordt geboden. Indien het overgangsstadium in beide takken van dienst wordt ingeleid door mannen met organiseerend talent, dan kan m. i. van eene desorganisatie moeilijk sprake zijn.

De heer W. F. POP: Mijnheer de Voorzitter! Ik vraag nog een oogenblik Uwe aandacht, naar aanleiding van de rede van den geachten vorigen spreker. Waar ik, ten aanzien van den overgang van het Korps Torpedisten naar de marine, reeds elders mijne meening heb doen kennen, en heden avond niet alleen de commandant van dit korps, maar ook eenige ond-officieren der torpedisten hier aanwezig waren, zoodat het

debat over die aangelegenheid m. i. in goede handen was, meende ik, dat mijnerzijds geene aanleiding bestond, om daaraan deel te nemen.

Nu het intusschen na de rede, welke wij het voorrecht hadden zoo even te hooren, den schijn zou kunnen hebben, alsof zwijgen gelijk stond met consenteeren, gevoel ik mij verplicht, *als tegenstander van den overgang van het Korps Torpedisten naar de marine*, een enkel woord te spreken.

Ik zal daarbij de verschillende argumenten, die van de zijde van de landmacht daartegen aangevoerd kunnen worden, en waarop heden avond reeds gewezen werd, ter zijde laten en mij een oogenblik stellen op het standpunt der marine.

De vorige spreker en ook de inleider in het slot van zijne replek motiveerden den door hen gewenschten overgang der torpedisten naar de marine, door te wijzen op de veelzijdigheid van den werkkring, waartoe een artillerie-officier te onzent kan geroepen worden, en welke het h. i. noodzakelijk maakte, het wapen der artillerie, althans van dien tak van dienst te ontlasten.

Maar nu vraag ik, mijnheer de Voorzitter, of het rationeel mag heeten, om waar men de artillerie wenscht te *ontlasten*, de marine nog zwaarder te *belasten*, dan thans reeds het geval is. Wij weten allen hoe veelzijdig op dit oogenblik reeds de werkkring van den marine-officier is, hoe als noodzakelijk gevolg daarvan aan boord van onze oorlogsschepen reeds verdeeling van arbeid op ruime schaal heeft moeten plaats hebben, zoodat men daar vindt: een officier, belast met de artillerie, een officier, belast met den torpedodienst, enz., enz., omdat het nu eenmaal onmogelijk is, om van al die verschillende, zoo niteenlopende zaken tot in bijzonderheden volkomen op de hoogte te zijn. En nu wil men het korps zee-officieren bovendien nog belasten met een tak van dienst, waarvoor zij oogenblikkelijk, behalve hunne nautische kennis, de vereischte kundigheden niet bezitten? Want de Heeren torpedisten zullen mij dit gaarne toegeven, dat zoowel het torpedomaterieel zelf, als de wijze van gebruik daarvan, bij

land- en zeemacht in den grond verschillend zijn en nagenoeg geene analyse opleveren, zoodat zelfs voor den met voldoende vereischte kennis toegeruste nog heel wat te leeren valt.

Oordeel ik nu op dezen grond den hier besproken overgang bepaald ongewenscht, ik acht het bovendien verkeerd dezen in overweging te geven, omdat men daarbij den zeeofficier, als mensch, in zijne zwakke zijde tast. Het spreekt wel vanzelf, dat indeeling van het Korps Torpedisten bij de marine eene niet onbeteekenende absolute en betrekkelijke vermeerdering 1) van het aantal plaatsingen aan den wal zou ten gevolge hebben en de groote aantrekkelijkheid, welke deze uit den aard der zaak opleveren, zou allicht over de, voor de marine aan deze uitbreiding van haren werkkring verbonden, bezwaren eerder doen heenstappen.

Wij hebben, en wij zullen uit den aard der zaak wel altijd hebben eene kleine vloot, waaraan zoowel hier te lande als in Indië zeer hooge eischen gesteld moeten worden; zeer hooge eischen niet in de laatste plaats aan het personeel, omdat men zich ten aanzien van het materieel, zoowel wat aantal als gevechtswaarde aangaat, ter wille der kosten tot het hoog noodige *moet* beperken, zoodat alleen een uitstekend geoefend personeel daarmede de grootst mogelijke, voor onze verdediging zoo noodzakelijke uitkomsten zal kunnen verkrijgen. Hoe meer men ter wille van nevendoeleinden — en daaronder zou ik zeer stellig eene plaatsing bij den hier bedoelden torpedodienst rekenen — den zeeofficier aan zijn eigenlijken werkkring, het dienen op de oorlogsschepen in de wateren, waarin deze zullen moeten optreden — ontruikt, des te minder gelegenheid blijft hem geschonken, om zich voor zijne eigenlijke oorlogstaak voor te bereiden, des te minder waarborg behoudt men, dat onze vloot, dank zij een uitstekend geoefend personeel, in oorlogstijd het hoogste zal leveren, wat slechts eenigszins bereikbaar is.

Het landsbelang alzoo eischende, dat de zeeofficier zooveel

1) Het Korps Torpedisten telt thans 11 officieren.

mogelijk op onze vloot dient, verzet zich dus m. i. ten sterkste tegen den hier besproken overgang van het Korps Torpedisten.

De heer MAC LEOD: Slechts een paar opmerkingen naar aanleiding van de bewering van den heer Pop, dat zeeofficieren, zoo zij bij den torpedodienst der landmacht geplaatst werden, daarbij niets zouden medebrengen dan huune nautische kennis en dus nog zeer veel zouden hebben te leeren. Voorcerst heeft het leggen van mijnen zooveel overeenkomst met het uitbrengen van trossen, leggen van ankers en boeien en dergelijk marine-werk, dat in dit opzicht voor een zeeofficier niet veel meer te leeren zou zijn, en verder heeft de techniek der torpedo's van de landmacht genoeg punten van aanraking met die van de marine, om te mogen aannemen dat het een zeeofficier niet veel moeite zal kosten, zich die eigen te maken. En wat aangaat de vermeerdering van het aantal baantjes aan den wal, daarvoor is niet bijzonder te vreezen, want in het onderstelde geval zou natuurlijk het korps moeten worden uitgebreid.

De heer FABIUS: Wegens het vergevorderd nur, zal ik met den heer Pop thans niet in debat treden omtrent de IJssel-verdediging, waarvoor ik wel veel gevoel. Wat nu nog de overbrenging betreft van den geheelen mijndienst bij de marine, na al hetgeen nu gezegd is, blijf ik er bij, dat zulk een overgang leiden zou tot eene geheele desorganisatie van een goed korps torpedisten. dat wij thans bij de landmacht hebben; immers de marine zal toch niet dit korps in zijn geheel behouden naast hare overige torpedodiensten.

De heer W. J. GIEL. Nog een enkel woordje, mijnheer de Voorzitter, daar de hoffelijkheid gebiedt de repliek van den heer Pop, welke zoo rechtstreeks tegen de basis van mijn betoog was gericht, te beantwoorden. Ik wensch er dan op te wijzen, dat de heer Pop zich uitsluitend uit een *nautisch* oogpunt tegen mijne meening heeft gekant en, waar ik nu in dat opzicht een medestrijder heb gevonden in den Vice-Admiraal

MAC LEOD en ook verder geen der geachte sprekers uit een specifiek artilleristisch oogpunt bezwaren tegen mijn beweren heeft geopperd, daar meen ik wel te mogen constateeren, dat de denkbeelden van den heer KOLLEWIJN, welke ik gaarne tot de mijne maak, niet op losse gronden zijn gebaseerd.

De heer KOLLEWIJN. Door den heer POP is gesproken over de groote kosten, verbonden aan vermeerdering van mijn-materieel, en over gebrek aan tijd om de mijnen te leggen. Ik geloof, dat wij zonder het materieel uit te breiden, reeds veel zouden kunnen doen in de door mij voorgestelde richting en dat, wanneer deze werd ingeslagen, minder tijd voor het plaatsen noodig zal zijn en dus meer versperringen kunnen worden gesteld.

Dat reeds veel van de marine-officieren wordt gevegd, is juist, maar ik geloof niet dat zij belangrijk meer belast zullen worden, wanneer het watermijnwezen hun ten deel valt. In de eerste plaats is de studie van defensieve en van offensieve torpedo's nauw aan elkaar verwant. Maar vooral de zeeofficier bezit van de kundigheden die een watermijnofficier eigen moeten zijn, die, welke het moeilijkst is te verkrijgen, en wel bevaarenheid.

Als toelichting diene het volgende. Bij Engelsche vlootmanoeuvres in de Middellandsche zee werd order gegeven, dat door het torpedopersoneel eene mijnversperring moest worden gelegd. Een der boeien werd 230 M. fout geplaatst, waardoor eene opening van 220 M. in de versperring ontstond. Bovendien kwam hierdoor een gedeelte van de mijnen in \pm 2 M. water te liggen, terwijl de tegen te houden schepen 7,5 tot 9 M. diepgang hadden! En wat was nu de oorzaak? Volgens den berichtgever deze, dat de torpedo-officier niet voldoende bevaaren was; hij beweert dat deze fouten nooit gemaakt zouden zijn, wanneer de boeien gelegd waren door den navigatie-officier 1).

1) In Engeland bestaat eene geheele afscheiding van de verschillende betrekkingen, die aan hoord moeten worden waargenomen. Zoo zijn er o.m. torpedo- en navigatie-officieren.

De VOORZITTER: Thans rust op mij de aangename plicht om den heer KOLLEWIJX en de andere heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, voor hunne wetenschappelijke voorlichting dank te zeggen.

Het onderwerp, heden avond behandeld, leent zich tot verschillende gezichtspunten, en moeilijk kan worden uitgemakt, in hoever de torpedodienst geheel zal moeten behooren bij de marine of bij de landmacht. Ik meen echter, dat een debat als heden avond gevoerd, van veel nut kan wezen en dat men door het lezen van het gedrukt verslag, misschien nog beter dan door het hooren van het debat, in staat zal wezen zijne conclusiën te trekken.

Doch hoe de vraag ook beslist moge worden, wij mogen ons er over verheugen een torpedokorps te bezitten, voor zijne taak berekend, en daarbij officieren, die met lust en ijver op dit gebied werkzaam zijn.

En hiermede sluit ik deze vergadering.